

LBRIS

We know
books

GUZEL IAHINA
ZULEIHA
DESCHIDE OCHII

Cuvânt înainte de
LUDMILA ULITKAIA

Traducere din rusă și note de
LUANA SCHIDU

HUMANITAS
fiction

Kurban (Kurba-bairam) – sărbătoare musulmană în cadrul căreia se aduc jertfe
Lăgân – lighean
Lăukâ – raft în baia tătarască
Liaube („păstrătorul tablelor legii“) – covoraș de perete cu versete din Coran
Mibrab – nișă pentru rugăciune în moschee
Oșkeruce – preoți în orânduiri gentilice, vraci, vindecători
Peri – duh din mitologie cu chip de fată
Sandugaci (numele iepei) – Privighetoare
Siake – laviță mare sau pat de lemn lat
Su-anasî – știmă a apelor
Subhan Allah! – Sfânt e Allah!
Șurale – spirit al pădurii
Taban – masă, loc unde se mănâncă
Tastîmal – ștergar lung, brodat
Taş – piatră, inclusiv piatră de mormânt
Taşkil – sistem de semne dedesubtul sau deasupra literelor în scrierea arabă
Tenke – monedă
Tui – sărbătoare, nuntă
Tur – loc de onoare în izbă
Ubirli karcik – bătrână demonică însetată de sânge, cotoroață, strigoaică
Ulîm – fiul meu, puiule
Uraza (Uraza-bairam) – sărbătoare musulmană în cinstea încheierii postului
Zirat iase – duh al cimitirului

Cuprins

<i>Iubire și tandrețe în infern</i>	5
Partea întâi CURCĂ PLOUATĂ	
O zi	9
O bătaie în geam	36
Întâlnirea	55
Partea a doua ÎNCOTRO?	
La drum	77
Cafeaua	93
Kazan	113
Până la noi ordine	131
Evadarea	153
Barja	173
Partea a treia SUPRAVIEȚUIRE	
Treizeci	197
Nașterea	211
Prima iarnă	229
Colonia	265
Un om bun	296
Pasărea-Han	319
Patru îngeri	333
Cortul negru	352
Partea a patra ÎNTOARCEREA	
Războiul	375
Iusuf și Zuleiha	391
<i>Glosarul cuvintelor și expresiilor în limba tătară</i>	417
	419

O zi

Zuleiha deschide ochii. E întuneric ca-n mormânt. După perdeaua subțire, niște găște suspină somnoroase. Mânzul de-o lună plescăie din buze, căutând ugerul mamei. Dincolo de ferestruica de la capul patului, geme surd viscolul de ianuarie. Dar nu trage curentul prin crăpături – asta mulțumită lui Murtaza, care a pus câlți la ferestre până să vină frigul. E gospodar bun Murtaza. Și un soț bun. Sforăie zgomotos, cu poftă, în jumătatea de cameră destinată bărbatului. Dormi înfundat, Murtaza, înainte de ivirea zorilor e somnul cel mai adânc.

E timpul. Allah Atotputernic, ajută-mă să îndeplinesc ce mi-am propus, fă ca nimeni să nu se trezească.

Zuleiha își coboară neauzit pe podea un picior desculț, apoi pe al doilea, se ridică sprijinindu-se de sobă. În timpul nopții, aceasta s-a răcit, căldura s-a dus, podeaua rece îi arde tălpile. Să se încălțe nu poate – n-ar mai reuși să se miște cu pași de pisică, ar putea scârțâi vreo scândură. Nu-i nimic, rabdă Zuleiha. Ținându-se cu mâna de latura rugoasă a sobei, din locul destinat femeii se îndreaptă spre ieșire. Aici e strâmt și întunecos, dar ea ține minte fiecare cotlon, fiecare prag – de jumătate de viață umblă de colo-colo ca pendulul, zile întregi: de la ceain la jumătatea din cameră destinată bărbatului, cu străchinile pline și fierbinți, și înapoi, cu ele goale și reci.

De câți ani e măritată? Cincisprezece din cei treizeci ai ei? O fi mai mult de jumătate din viață, pesemne. Trebuie să-l întrebe pe Murtaza când o să fie în toane bune, să socotească el.

Să nu se împiedice de covor. Să nu se lovească cu piciorul gol de cufărul sculptat de lângă peretele din dreapta. Să pășască

peste scândura care scârțâie de lângă colțul sobei. Să treacă neuzită de *cearsaul*¹ din bumbac care desparte izba-n două, o parte pentru femeie, alta pentru bărbat... Uite că nu mai e mult până la ușa.

Sforăitul lui Murtaza e mai aproape. Dormi, dormi, pentru numele lui Allah. Femeia nu trebuie să-i tăinuiească bărbatului nimic, dar, ce să-i faci, uneori e musai.

Acum cel mai important e să nu trezească animalele. De obicei dorm în grajdul de iarnă, dar, când e ger mare, Murtaza poruncește ca păsările și puii de animale să fie aduși în casă. Gâștele nu se agită, dar mânzul bate din copită, scutură din cap – s-a trezit, blestematul. O să fie un cal bun, ager. Își trece mâna prin perdea și îi mângâie botul catifelat: liniștește-te, sunt de-a casei. El pufnește mulțumit din nări în palma ei – a recunoscut-o. Zuleiha își șterge degetele umede de cămașă și împinge încetișor ușa cu umărul. Grea, acoperită pentru iarnă cu pâslă, ușa abia se deschide; prin crăpătură năvălește un nor de ger sfichiuitor. Face un pas mare, trecând peste pragul înalt – asta ar mai lipsi, să calce pe el tocmai acum și să trezească duhurile rele, ptiu, ptiu! – și ajunge în tindă. Închide ușa cât poate, se sprijină cu spinarea de ea.

Slavă lui Allah, a străbătut o parte din drum.

În tindă e frig, ca pe uliță – i se face pielea de găină, cămașa de noapte n-o încălzește. Curenții de aer înghețat îi biciuiesc tălpile goale prin crăpăturile din podea. Dar nu e îngrozitor.

Îngrozitor e de partea cealaltă a ușii.

Ubirli karciik – Strigoaica. Așa o numește Zuleiha în sinea ei. Slavă Celui Atotputernic, soacra nu trăiește în aceeași izbă cu ei. Casa lui Murtaza e mare, cu două izbe legate prin tinda comună. În ziua când bărbatul de patruzeci și cinci de ani o adusesse în casă pe Zuleiha, de cincisprezece ani, Strigoaica, cu o suferință de martir întipărită pe față, își mutase singură numeroasele cufere, boccele și vase în izba pentru oaspeți și o ocupase

1. Termenii tăărăști folosiți în carte sunt explicați în glosarul de la sfârșitul volumului.

pe toată. „Ia mâna!“ țipase ea amenințător la fiul ei, când acesta încercase s-o ajute la mutat. Și n-a mai vorbit cu el două luni. În același an a început să orbească rapid și fără speranță, iar după o vreme, să și surzească. În câțiva ani a ajuns oarbă și surdă ca piatra. În schimb, acum vorbea mult, era de neoprit.

Nimeni nu știa câți ani are de fapt. Ea susținea că o sută. Nu demult, Murtaza se apucase să socotească – socotise îndelung și confirmase: e cum zice mama, chiar are o sută de ani. Era un copil făcut la bătrânețe, iar acum el însuși e aproape bătrân.

De obicei, Strigoaica se trezește mai devreme decât toți ceilalți și își duce în tindă comoara păstrată cu grijă – eleganta oală de noapte din porțelan alb-lăptos, cu albăstrele delicate pe margine și cu un capac ciudat (Murtaza i l-a adus de la Kazan în chip de cadou). Când o cheamă soacra, Zuleiha trebuie să dea fuga să golească și să spele cu grijă prețiosul vas – asta în primul rând, înainte să aprindă cuptorul, să pregătească aluatul sau să ducă vaca la cireadă. Vai de ea dacă nu se trezește la timp. În cincisprezece ani, de două ori nu s-a trezit – și nici nu vrea să-și amintească ce a urmat.

De cealaltă parte a ușii e liniște deocamdată. Dar grăbește-te, Zuleiha, curcă plouată. Curcă plouată – *jebeghean tavik* – o numise prima dată soacra ei. Zuleiha nici nu și-a dat seama cum, după o vreme, a început să-și zică și ea la fel.

Se furișează în adâncul tindei, să ajungă la scara care duce în pod. Bâjbâie după balustrada neted șlefuită. Treptele sunt abrupte, scândurile înghețate gem abia auzit. Sus se simte miros de lemn umed, praf înghețat, ierburi uscate și o aromă vagă de pastramă de găscă. Zuleiha urcă – zgomotul viscolului e mai aproape, vântul bate în acoperiș și vuieste prin colțuri.

În pod hotărăște să se târască în patru labe – dacă pășește, scândurile vor scârțâi chiar deasupra capului lui Murtaza, care doarme. Dar, dacă se târăște, o să alunece ușor – nu cântărește mare lucru, Murtaza o ridică cu o singură mână, ca pe un berbec. Își sumete poalele cămășii de noapte până la piept, ca să nu se umple de praf, și o apucă cu dinții; apoi, pe pipăite, își face drum printre cufere, cutii, unelte de lemn, trece cu mare atenție peste grinzi. Își sprijină fruntea de perete. În sfârșit.

Se ridică puțin și se uită prin lucarnă. Prin bezna de un albastru întunecat a zorilor se întrezăresc vag casele acoperite de zăpadă ale Iulbașului drag. Parcă le numărased Murtaza – îi ieșiseră peste o sută de gospodării. Satul e mare, nimic de zis. Drumul de țară, cotind ușor, se pierde împreună cu râul la orizont. Ici-colo, în case încep să se aprindă luminile. Mai repede, Zuleiha.

Se ridică în picioare și întinde mâinile. Simte în palme ceva greu, alunecos și totodată aspru – pastrama de găscă. Stomacul i se strânge, îi ghiorăie cerându-și drepturile. Nu, găscă nu poate să ia. Dă drumul bucății de carne, caută mai departe. Iat-o! În stânga lucarnei atârnă niște pachete mari și grele învelite în pânză, întărite de frig, de la care vine un ușor miros de fructe. Marmeladă de mere. Coaptă cu grijă în cuptor, bine întinsă pe tăblii mari, uscată temeinic pe acoperiș, să absoarbă soarele fierbinte de august și vânturile răcoroase de septembrie. Poți să muști câte puțin din ea și s-o sugi îndelung, plimbând bucățica tare, acrișoară și zgrunțuroasă pe cerul gurii, sau să-ți umpli gura și să mesteci, să tot mesteci masa elastică, scuipând poate în palmă vreun sămbure rătăcit... Îi lasă gura apă pentru o clipă.

Zuleiha ia două bucăți de pe frânghie, le răsucește bine și le îndeasă sub braț. Își trece mâna peste cele rămase – multe, încă foarte multe. Murtaza n-o să-și dea seama.

Iar acum, înapoi.

Se lasă în genunchi și se târăște spre scară. Pachetul cu marmeladă o împiedică să se miște repede. Chiar că-i curcă ploaia, nu i-a trecut prin minte să ia cu ea un săculeț. Coboară încet scara: nu-și mai simte picioarele, i-au amorțit, calcă cu tălpile înțepenite pe cant. Când ajunge pe ultima treaptă, ușa dinspre Strigoaică se deschide cu zgomot, și o siluetă străvezie, abia deslușită, apare în golul negru. Se aude bastonul greu bocănind în podea.

— E cineva acolo? întrebă Strigoaică întunericul, cu glas gros, de bărbat.

Zuleiha încremenește. Inima îi sparge pieptul, stomacul i se strânge ghem, îl simte ca pe un sloi de gheață. N-a reușit... Sub braț, marmelada se topește, se înmoaie.

Strigoaică face un pas înainte. În cei cincisprezece ani de când e oarbă, a învățat casa pe de rost – se mișcă prin ea în voie, cu multă siguranță.

Zuleiha se cațără târâș câteva trepte mai sus, strângând mai tare cu cotul marmelada moale.

Bătrâna își întoarce bărbia într-o parte, apoi în alta. Nu aude nimic, nu vede – dar simte, cotoroața bătrână. Pe scurt, Strigoaică. Bastonul lovește cu putere – mai aproape, și mai aproape. Of, o să-l trezească pe Murtaza...

Zuleiha mai suie câteva trepte, agățată de balustradă, umezindu-și buzele uscate.

Silueta albă se oprește la picioarele scării. Se aude cum bătrâna adulmecă, trage aerul pe nări. Zuleiha duce îngrozită mâinile la față – asta-i, miros a pastramă și a mere. Deodată, Strigoaică se repede înainte și începe să lovească în dreapta și-n stânga primele trepte cu bastonul lung, de parcă le-ar despica în două cu sabia. Se aude cum vârful bastonului bocănește undeva, foarte aproape, și, poc!, îi lovește cu putere degetul mijlociu al piciorului gol. Corpul i se moaie, se scurge pe trepte ca aluatul. Dacă bătrâna cotoroața o mai lovește o dată... Strigoaică mormăie ceva neclar și își retrage bastonul. Se aude în întuneric sunetul înfundat al oalei de noapte.

— Zuleiha! urlă Strigoaică spre jumătatea de izbă a fiului.

Așa începe de obicei dimineața în casa lor.

Zuleiha își înghite saliva vâscoasă, gâtul îi rămâne uscat. Oare am scăpat? Pășind cu mare grijă, coboară scara. Așteaptă câteva clipe.

— Zuleihaaa!

Acum e momentul. Soacrei nu-i place să repete a treia oară. Zuleiha grăbește pasul – „Vin, vin, mamă!“ – și îi ia din mâini oala grea, acoperită cu capacul cald și umed, așa cum face în fiecare zi.

— Ai apărut, curcă ploaia, bombăne soacra. Nu faci decât să dormi, puturoaso...

Murtaza s-o fi trezit probabil din cauza gălăgiei – poate iese în tindă. Zuleiha strânge marmelada sub braț (numai de n-ar

scăpa-o pe drum!), băjbâie cu picioarele după pâslari și dă fuga afară. Viscolul o izbește în piept, o prinde în pumnul încleștat, mai s-o smulgă din loc cu de-a sila. Cămașa i se ridică ca un clopot. Cerdacul se transformase peste noapte într-un morman de zăpadă – Zuleiha se repede în jos, abia nimerind treptele cu picioarele. Gata să cadă în genunchi, își croiește drum spre latrină. Se luptă cu ușa, o deschide împotriva vântului. Varsă oala în gaura înghețată. Când se întoarce în casă, Strigoaica nu mai e acolo – s-a dus în camera ei.

În prag o întâmpină Murtaza, somnoros, cu lampa de gaz în mână. Sprâncenele stufoase i se apropie de rădăcina nasului, cutele săpate pe obrajii boții de somn sunt adânci, par tăiate cu cuțitul.

— Te-ai tâmpit, femeie? Pe viscolul ăsta, dezbrăcată?

— Am dus oala mamei și m-am întors...

— Iar vrei să boleşti toată iarna? Și să lași toată casa în seama mea?

— Ce tot spui, Murtaza! Nici măcar nu mi-a fost frig. Uite!

Zuleiha întinde palmele roșii, ținând strâns coatele pe lângă corp – sub braț se topește marmelada. Nu s-o vedea sub cămașă? Pânza e udă de la zăpadă, i se lipește de corp.

Dar Murtaza e supărat, nici nu se uită la ea. Scuipă într-o parte, își trece palma peste capul ras, își netezește barba zburlită cu degetele.

— Dă-mi să mănânc. După aia curăță curtea și să fii gata de drum. Mergem după lemne.

Zuleiha pleacă capul și dispare după *cearșau*.

A reușit! A reușit! Ah, da, Zuleiha, da, curcă plouată! Uite ce pradă: două bucăți de marmeladă gustoasă, strivite, încrețite, lipicioase. Oare o să reușească să le scoată azi? Și unde să ascundă comoara? Nu poate s-o lase în casă: în lipsa lor, Strigoaica scoțosește prin lucruri. Trebuie s-o ia cu ea. E periculos, firește. Dar astăzi se pare că Allah e de partea ei – trebuie să reușească.

Înfășoară strâns marmelada într-o bucată lungă de pânză și și-o pune colac în jurul mijlocului. Își îmbracă deasupra cămașa de corp, apoi *kulmekul*, șalvării. Își împletește cozile, își leagă basmaua.

La căpătâiul patului ei, dincolo de fereastră, semiîntunericul dens se subțiază, diluat de lumina slabă a dimineții mohorâte de iarnă. Zuleiha dă la o parte perdelele – e mai bine decât să robotești în întuneric. Lampa cu gaz de la colțul sobei își aruncă lumina chioară și în partea destinată femeii, dar Murtaza, econom din fire, a lăsat fitilul atât de scurt, încât flacăra abia dacă se vede. Nu-i nimic, ea ar putea face totul și legată la ochi.

Începe o nouă zi.

Până la amiază, viscolul de dimineață s-a mai înmuiat, și soarele s-a arătat pe cerul care începea să se însenineze. Au plecat după lemne.

Zuleiha șade în sanie cu spatele la Murtaza și privește cum se îndepărtează casele din Iulbaș. Verzi, galbene, albastre-închis, arată ca niște ciuperci viu colorate, ieșite de sub troienele de zăpadă. Lumânări înalte de fum alb se topesc în albastrul cerului. Zăpada scrâșnește plăcut sub tălpicile saniei. Din când în când, Sandugaci fornăie și își scutură coama înghețată. Blana de oaie de sub Zuleiha se încălzește. Simte pe burtă căldura prețiosului brâu. De-aș reuși s-o duc astăzi...

O dor brațele și spinarea – noaptea a nins mult, și Zuleiha a dat mult la lopată înotând prin nămeți, croind cărări largi prin curte: de la cerdac la hambarul cel mare, la cel mic, la latrină, la grajdul de iarnă, la curtea din spate. După atâta muncă e tare plăcut să lenească în sania care se leagănă ritmic – să se așeze mai bine, să se înfășoare mai strâns în cojocul de oaie, să-și bage mâinile înghețate în mâneci, să-și lase bărbia în piept și să închidă ochii...

— Trezește-te, femeie, am ajuns.

Copaci uriași înconjură sania. Perne albe de zăpadă pe crengele brazilor și pe vârfulurile răsfirate ale pinilor. Promoroacă pe crengile mestecenilor, lungi și subțiri ca părul femeilor. Mormane uriașe de zăpadă. Liniște – pe verste întregi de jur împrejur.

Murtaza își leagă la pâslari tălpicile împletite, sare din sanie, își pune pușca pe umăr, își vâra la brâu un topor mare. Ia bețele în care să se sprijine și, fără să privească în jur, pornește cu pas sigur pe poteca ce duce în desigurul pădurii. Zuleiha îl urmează.

Pădurea de lângă Iulbaș e frumoasă, bogată. Vara îi hrănește pe săteni cu căpșuni mari și zmeură dulce, toamna, cu ciuperci aromate. Cu vânat de toate felurile. Din adâncul pădurii curge Cișme – de obicei e blând, puțin adânc, plin de pești iuți și raci lenți, dar primăvara e năvalnic, supărat, umflat de la zăpada topită și de la mâl. Pe vremea Foametei celei mari doar pădurea și râul îi salvaseră. Și mila lui Allah, firește.

Astăzi Murtaza a ajuns departe, aproape de capătul drumului croit demult, care duce până se termină partea unde lumina pătrunde în pădure. Apoi intră în Poiana Mărginașă, înconjurată de nouă pini strâmbi, și se întrerupe. Mai departe nu mai e drum. Pădurea se sfârșește și începe codrul des, cu arbori doborâți de furtună, populat de fiare sălbatice, duhuri ale pădurii și tot felul de alte făpturi necurate. Brazii negri seculari, cu vârfurile ascuțite ca lăncile, cresc atât de deși, încât nu poți trece cu calul printre ei. Iar copaci care lasă lumina să treacă – pini ruginii, mesteceni pătați, stejari cenușii – nu cresc deloc acolo.

Se spune că dacă străbați codrul poți ajunge la pământurile cereșilor – dacă mergi multe zile la rând spre vest. Dar ce om în toate mințile ar vrea să facă așa ceva? Nici măcar pe vremea Foametei celei mari nu îndrăzneau sătenii să treacă granița Poienii Mărginașe: jupuiiau scoarța copacilor, rodeau ghinde și scormoneau în găurile de șoarece după grăunțe, dar nu intrau în codru. Iar cine intra, nu-l mai vedeai niciodată.

Zuleiha se oprește o clipă și așază pe zăpadă coșul mare pentru vreascuri. Se uită neliniștită în jur – degeaba se duce Murtaza atât de departe.

— Mai avem mult de mers, Murtaza? N-o mai văd pe Sandugaci printre arbori.

Bărbatul nu-i răspunde – își croiește drum prin hățișul virgin, afundat până la brâu, înfige bețele lungi în nămeți și strivește zăpada, care scârțâie sub tălpicile late. Doar câte un nor de abur înghețat se ridică din când în când deasupra capului său. Într-un târziu, se oprește lângă un mesteacăn înalt și drept, năpădit de ciuperci, și bate mulțumit în trunchi: ăsta e.

Mai întâi bătătoresc zăpada de jur împrejur. Apoi Murtaza își scoate cojocul, apucă mai strâns toporul curbat, arată cu el spre luminișul dintre copaci (acolo îl trântim) – și începe să lovească.

Lama lucește în soare și intră în trunchiul mesteacănului cu o bufnitură scurtă și înfundată. „Uf! Uf!” răspunde ecoul. Toporul crestează coaja groasă, cu excrescențele negre formând desene ciudate, apoi străpunge miezul roz-fraged al copacului. Așchiile țâșnesc ca lacrimile. Ecoul umple pădurea.

„Se aude și-n codru”, se gândește îngrijorată Zuleiha. Stă ceva mai departe, în zăpada până la brâu, ține coșul și se uită cum retează copacul Murtaza. El se trage într-o parte, își face vânt să lovească, se îndoaie de la mijloc cu ușurință și aruncă toporul cu precizie în despicătura albă, plină de așchii, din trunchiul copacului. E puternic, înalt. Și muncește cu pricepere. Are parte de un bărbat bun, ar vorbi cu păcat dacă s-ar plânge. Ea e mărunțică, abia dacă-i ajunge la umăr.

Curând mesteacănul începe să se zgâlțâie mai tare, să geamă mai puternic. Rana deschisă de topor în trunchi seamănă cu o gură căscată într-un strigăt mut. Murtaza aruncă toporul, își scutură așchiile și crenguțele de pe umeri și-i face semn Zuleihăi: ajută-mă. Se proptesc cu umărul de trunchiul aspru și-l împing – mai tare, și mai tare. Un trosnet puternic, și mesteacănul se prăbușește cu un geamăt adânc, de rămas-bun, ridicând un nor de zăpadă.

Încălecând pe copacul înfrânt, bărbatul îi taie crengile groase. Nevasta le rupe pe cele subțiri și le adună în coș împreună cu uscăturile. Muncesc vreme îndelungată, în tăcere. Îi doare spinarea, umerii le sunt împovărați de oboseală. Le îngheață mâinile chiar și în mănuși.

— E adevărat, Murtaza, că în tinerețe mama ta a intrat în codru câteva zile și s-a întors teafără și nevătămată?

Zuleiha își îndreaptă spinarea și își arcuiește mijlocul ca să se odihnească.

— Mi-a povestit *abîstai*, iar ei i-a povestit bunică-sa.

El nu-i răspunde, măsoară cu toporul o creangă curbată și noduroasă, ieșită din trunchi.

— Eu aş fi murit de frică dacă m-aş fi nimerit acolo. Cred că mi s-ar fi înmuiat picioarele. Aş fi stat întinsă pe pământ cu ochii strânşi şi m-aş fi rugat întruna, până mi s-ar fi încurcat limba în gură.

Murtaza loveşte tare, şi creanga sare cât colo, zbârnâind şi tremurând.

— Se spune că în codru rugăciunile nu au putere. Te rogi, nu te rogi, totuna-i, tot ai să pieri... Tu ce crezi, coboară Zuleiha vocea, există locuri pe pământ unde nu pătrunde ochiul lui Allah?

Murtaza îşi ia avânt şi înfige adânc toporul în buturuga care scrâşneşte în aerul îngheţat. Îşi scoate calpacul, îşi şterge cu palma scăfărlia înfierbântată de căldură şi scuipă cu sete pe jos.

Se apucă din nou de treabă amândoi.

În scurt timp, coşul pentru vreascuri e plin – nu mai poţi să-l ridici, doar să-l târăşti după tine. Mesteacănul e curăţat de crengi şi tăiat în câţiva buşteni. Crengile lungi stau culcate, legate cu grijă, pe nămeţii din jur.

Nici unul nu bagă de seamă că începe să se întunece. Când Zuleiha îşi ridică ochii spre cer, soarele e deja ascuns în spatele norilor zdrenţuiţi. Bate un vânt puternic, şuieră şi spulberă zăpada.

— Să mergem acasă, Murtaza, că iar se porneşte viforul.

Bărbatul nu-i răspunde, continuă să lege cu sfoară snopii groşi de lemne. Când e gata legat şi ultimul, viscolul începe să urle ca lupii, întărâtat rău.

Murtaza arată cu mânuşa îmblănită spre buşteni: mai întâi îi târâm pe aştia. Patru buşteni, curăţaţi de crăci, fiecare mai lung decât Zuleiha. Icnind, Murtaza ridică de la pământ un capăt al buşteanului mai gros. Femeia apucă de celălalt. Nu poate să-l ridice de prima dată, se foieşte o vreme încercând să facă mişcarea potrivită pentru lemnul gros şi noduros.

— Ei, poftim! exclamă enervat Murtaza. Muiere!

În sfârşit reuşeşte. Cuprinde buşteanul cu amândouă mâinile, îşi sprijină pieptul de lemnul alb-rozaliu, proaspăt tăiat, întâpându-se în aşchiile lungi şi ascuţite. Se îndreaptă amândoi spre

sanie. Merg încet. Le tremură mâinile. Numai de nu l-ar scăpa. Allah Preainalt, numai de nu l-ar scăpa! Dacă îţi cade pe picior, rămâi olog pe viaţă. I se face cald, îi curg şiroaie fierbinţi pe spinare, pe burtă. Se udă preţioasa cârpă înfăşurată în jurul pieptului – marmelada o să se îmbibe de sare. Asta nu-i nimic, numai de-ar reuşi s-o ducă astăzi...

Sandugaci stă supusă în acelaşi loc, bate leneş din picioare. În iarna asta sunt puţini lupi, *subhan Allah*, de-asta Murtaza nu se teme să-şi lase calul singur multă vreme.

După ce urcă buşteanul în sanie, Zuleiha se prăbuşeşte lângă el, îşi scoate mânuşile, îşi slăbeşte basmaua la gât. O doare când respiră, de parcă a alergat fără să se oprească prin tot satul.

Murtaza, fără să scoată o vorbă, se duce înapoi la lemne. Zuleiha coboară lăsându-se să alunece din sanie şi se târăşte în urma lui. Cară amândoi buştenii rămaşi. Apoi legăturile de crengi groase. Apoi pe cele din crenguţe subţiri.

În timp ce pun lemnele în sanie, amurgul compact al zilelor de iarnă cuprinde pădurea. Lângă ciotul mesteacănului proaspăt tăiat a rămas doar coşul Zuleihăi.

— Vreascurile le aduci singură, îi aruncă porunca Murtaza şi se apucă să proptească lemnele.

Vântul se stârneşte de-a binelea şi împrăştie mânios omătul în toate părţile, măturând urmele lăsate de oameni. Zuleiha îşi strânge la piept mâinile băgate în mănuşi şi se avântă pe cărarea ce abia se vede în întunericul pădurii.

Până să ajungă ea la ciotul rămas, coşul a fost îngropat în zăpadă. Văzând asta, rupe o creangă dintr-un tufiş şi umblă încoace şi încolo, împungând cu ea în zăpadă. Dacă pierde coşul, o s-o încurce rău. Murtaza o s-o certe şi o să se poarte rece cu ea, iar Strigoaica o s-o ocărăscă după pofta inimii, o să dezlanţuie iadul, o să-i amintească de coşul ăsta până la moarte.

Uite-l, drăguţul de el, aici e! Zuleiha scoate târând coşul greu de sub mormanul de zăpadă şi răsuflă uşurată. Poate să se întoarcă. Dar încotro s-o ia? În jur, viscolul dănţuieşte îndrăcit. Fuioarele albe de zăpadă se ridică şi coboară iute prin

aer, o învăluiesc, o acoperă, o țin captivă. Cerul atârnă ca o uriașă vată cenușie peste vârfurile ascuțite ale brazilor. Copacii din jur, topiți în întuneric, încep să semene unul cu altul, ca umbrele.

Nici urmă de cărare.

— Murtaza! strigă Zuleiha, și gura i se umple de zăpadă. Murtazaaa!...

Drept răspuns, viforul cântă, urlă, șuieră.

Se simte slăbită, i se moaie picioarele, parcă ar fi făcute din zăpadă. Zuleiha se așază pe ciot cu spatele la vânt, ținând coșul cu o mână și marginile cojocului cu cealaltă. Nu poate să plece de pe loc – s-ar rătăci. Mai bine să aștepte aici. Dacă Murtaza o lasă în pădure? Ce s-ar mai bucura Strigoaica... Și marmelada? Oare totul a fost în zadar?...

— Murtazaaa!

Din norul de omăt apare o siluetă înaltă, întunecată, cu calpac. Apucându-și zdravăn nevasta de mânecă, Murtaza o trage după el prin viscol.

N-o lasă să se urce în sanie – sunt multe lemne, iapa n-ar mai avea putere. Așa că merg pe jos: Murtaza înaintea, ținându-l pe Sandugaci de căpăstru, Zuleiha în urmă, ținându-se de spatele saniei și abia trăgându-și picioarele, împleticindu-se. I-a intrat zăpadă în pâslari, dar nu are putere s-o scuture. Acum trebuie doar să poată pași. Să-și miște picioarele: dreptul, stângul, dreptul, stângul... Haide, Zuleiha, curcă plouată! Știi și tu: dacă rămâi în urma saniei, s-a zis cu tine, Murtaza n-o să bage de seamă. Uite-așa o să îngheți în pădure.

Și totuși ce om bun e – s-a întors după ea. Ar fi putut foarte bine s-o lase acolo, în desiș – cui îi pasă dacă ea trăiește sau nu? Ar fi spus: s-a rătăcit în pădure, n-am mai găsit-o; după o zi-două, nimeni nu și-ar mai fi amintit de ea...

Se vede treaba că poți să pășești și cu ochii închiși. Chiar e mai bine – picioarele muncesc, iar ochii se odihnesc. Important e să te ții bine de sanie, să nu-ți desfaci degetele...

Zăpada o lovește dureros în față, îi izbește nasul și gura. Zuleiha ridică un pic capul și tresare. E întinsă pe zăpadă, în

fața ei, sania se îndepărtează, iar în jur viforul se învârtește alb. Se ridică, aleargă după sanie, se prinde cu putere de ea. Hotărâște să nu mai închidă ochii până acasă.

Când intră ei în curte, e deja întuneric. Descarcă lemnele lângă stivă (Murtaza o să le taie mâine), o deshamă pe Sandugaci, adăpostesc sania.

Geamurile Strigoaicei, acoperite cu un strat gros de gheață, sunt întunecate, dar Zuleiha știe: soacra simte că au venit. Acum stă la fereastră și e atentă la mișcarea scândurilor din podea: așteaptă ca ele să tremure când se trânteste ușa de la intrare, apoi să salte ca arcurile sub pașii grei ai stăpânului. Murtaza o să se dezbrace, o să se spele după drum și o să se ducă în partea de casă a mamei. El zice despre asta *că stă la taclale* cu ea seara. Despre ce poți vorbi cu o babă surdă? Zuleiha nu pricepe. Taclalele astea se lungesc mult, uneori durează ceasuri întregi. Murtaza iese de la maică-sa liniștit, împăcat, poate chiar să zâmbească sau să facă o glumă.

Astăzi întâlnirea de seară e mană cerească pentru Zuleiha. Îndată ce bărbatul, după ce îmbracă o cămașă curată, intră la Strigoaică, ea își aruncă pe umeri cojocul încă ud și iese în fugă din izbă.

Viscolul acoperă Iulbașul cu zăpadă mare, grea. Zuleiha merge pe uliță împotriva vântului, aplecată mult înainte, ca într-o rugăciune. Ferestruicile caselor, licărind în lumina galbenă și caldă a lămpilor cu gaz, abia se zăresc în întuneric.

Uite și marginea satului. Aici, sub gardul ultimei case, cu nasul spre câmp și coada spre Iulbaș, trăiește *basu kapka iase* – duhul de la barieră. Zuleiha nu l-a văzut, dar se spune că e foarte supărat, foarte morocănos. Și cum altfel? Treaba lui e să izgonească duhurile rele din sat, să nu le lase să treacă de barieră, iar dacă sătenii au vreo rugămintă către duhurile pădurii, să-i ajute, să le fie mijlocitor. E o treabă serioasă, nu-i loc de veselie.

Zuleiha își desface cojocul, scotocește îndelung prin faldurile *kulmekului* și scoate cârpa jilavă din jurul taliei.